

55 miljoen voor FC Utrecht en Vitesse

Onrechtmatige staatssteun aan voetbalclubs

mr. D.M. Kooij*

junior docent Europees recht
KU Nijmegen

Is de staatssteun aan professionele voetbalclubs (het afgelopen jaar 216 miljoen euro) toelaatbaar, nu in Europa staatssteun in beginsel verboden is?¹ Mei jl. ging de Utrechtse gemeenteraad akkoord met 25 miljoen euro voor FC Utrecht, en deze maand nog trok de Arnhemse gemeenteraad 30 miljoen euro uit voor het reddingsplan Vitesse/Gelredome. 'Op verschillende plaatsen in Nederland worden betrekkelijk lichtzinnig beslissingen genomen over steun aan voetbalclubs.'

Art. 87 EG-verdrag verzet zich in principe tegen steun van de overheid aan ondernemingen, omdat staatssteun niet ten faveure is van een goed functionerende gemeenschappelijke markt. Steunmaatregelen hebben immers tot gevolg dat een eerlijke concurrentie op deze markt wordt vervalst. Slechts in beperkte gevallen is staatssteun gerechtvaardigd.

Het EG-verdrag voorziet in enkele uitzonderingen op het verbod: steun van sociale aard aan individuele gebruikers (lid 2 sub a); steun voor herstel van natuurrampen (lid 2 sub b) en steun aan voormalige Oost-Duitse

gebieden (lid 2 sub c). Daarnaast *kunnen* volgens art. 87 EG-verdrag de volgende steunmaatregelen verenigbaar zijn met de gemeenschappelijke markt: steun ter bevordering van de economische ontwikkeling van gebieden waar de levensstandaard abnormaal laag is; steun ter verwezenlijking van een project van Europees Gemeenschappelijk belang of een ernstige verstoring van de economie in een lidstaat op te heffen; steun ter ontwikkeling van bepaalde economische activiteit of van bepaalde regionale ontwikkeling (slechts voorzover het handelsverkeer en het gemeenschappelijk belang

niet worden geschaad) en steun ter ontwikkeling en behoud van het cultureel erfgoed (lid 3 sub a-d). Ten slotte bestaat de mogelijkheid dat secundaire wetgeving hieromtrent wordt aangenomen (lid 3 sub e); enkele voorbeelden hiervan zijn de zogenoemde generieke vrijstellingen, zoals die bestaan bij geringe steun, opleidingssteun of steun aan het MKB.²

Overheden dienen de plannen voor steun aan te melden bij de Europese Commissie,³ die vervolgens oordeelt of de voorgestelde maatregelen inderdaad als staatssteun zijn te beschouwen en als dit het geval is, in hoever-

Arnhem, 13-11-2002; Voetbalwedstrijd Vitesse-Heerenveen, toeschouwers in het Gelredome, ouderen, sport, supporters, kijkers, publiek, stadion, voetbal. NIET VOOR PUBLIKATIE IN AD, TROUW, PAROOL, NRC EN/OF TELEGRAAF. Foto: Joost van den Broek/de Volkskrant (c) 02/.HH

Staatssteun aan professionele voetbalclubs is in de regel niet toegestaan

re de maatregelen niettemin zijn of kunnen worden toegestaan. De aanmeldingen worden gecoördineerd door het ministerie van Binnenlandse Zaken. Het ministerie verricht ook de uiteindelijke aanmelding in Brussel. De gemeenten zijn echter autonoom in de beslissing om de steunmaatregelen al dan niet aan te melden; formeel is hun oordeel bepalend voor de al dan niet aanmelding door het ministerie bij de Commissie. Het ministerie heeft het afgelopen jaar in het kader van de gemeentelijke steun aan voetbalclubs geen enkele aanmelding verricht.

GEEN STAATSSTEUN?

De gemeente Utrecht besloot tot een steunverlening van 25 miljoen euro. Hiermee zal het stadion van FC Utrecht met een derdeconstructie worden gekocht, zodat de voetbalclub enkel nog huur hoeft te betalen, hetgeen aanzienlijk scheelt in de lopende kosten. De gemeente Utrecht stelt zich bovendien garant dat FC Utrecht deze huur de komende vijftien jaar betaalt. De gemeente Utrecht is van mening dat deze steunmaatregelen niet onder staatssteun vallen, omdat het geen steun betreft, maar een prestatie van de gemeente met een tegenprestatie van het bouwbedrijf. De gemeente verschaft een lening aan het bouwbedrijf tegen een rente van ongeveer vier procent. Het feit dat de rente aan de lage kant is, zou worden gecompenseerd door de verplichting voor het bouwbedrijf om het stadion te kopen, geschikter te maken voor algemeen gebruik (wat dat precies inhoudt, is nog niet overeengekomen, maar de gemeente denkt aan schoolsportwedstrijden) en gebiedsontwikkeling rond het stadion.

De gemeente ziet ook de garantie voor de huur aan het bouwbedrijf niet als staatssteun, maar eveneens als een wederkerige overeenkomst. De gemeente staat in voor het betalen van de – marktconforme – huur van het stadion voor de komende vijftien jaar, waartegenover de voetbalclub ‘een belangrij-

ke maatschappelijke functie vervult’. De gemeente beschouwt het pakket maatregelen blijkbaar niet als één geheel, nu zij van mening is dat – al zou het staatssteun zijn – deze maatregel nog steeds niet behoeft te worden aangemeld bij de Commissie, daar de gegarandeerde huursom niet uitkomt boven de *de-minimis*-norm van 100.000 euro per drie jaar,⁴ waarbij steun automatisch is toegelaten. De garantie wordt dus geheel los gezien van de lening van 25 miljoen euro tegen gunstige rente.

‘ONDERNEMING’ EN ‘INFRASTRUCTUUR’

De staatssteun van art. 87 EG-verdrag houdt in: alle financiële of op geld waardeerbare steun die een onderneming ontvangt van de overheid – zowel de rijksoverheid als lagere overheden – of die ten laste komt van de overheid. Een gunstige lening kan dus staatssteun zijn.

Is er bij de Utrechtse lening sprake van steun aan een onderneming? Indien er enkel een overeenkomst met het bouwbedrijf bestaat, is hieraan voldaan. Bij steun aan sportclubs kan dit echter anders liggen. Professionele voetbalclubs vallen echter voor het Europees recht onder het begrip onderneming, zo valt te concluderen uit het arrest *Höfner* van Europese Hof van Justitie.⁵ Een professionele voetbalclub valt namelijk onder de in dit arrest gegeven definitie van ‘een entiteit die een economische activiteit verricht’. Het hof heeft deze zienswijze bevestigd in onder meer het arrest *Bosman*.⁶ Van belang is te vermelden dat er sprake moet zijn van een Europese dimensie voor de toepasselijkheid van art. 87 EG. Nu, een deel van de clubs die steun ontvangen, speelt reeds Europees voetbal, de andere hebben een reële kans op deelname aan internationale competities. Staatssteun aan professionele voetbalclubs is dus in de regel niet toegestaan.

Het begrip steun wordt ruim gedefinieerd; het betreft ook leningen tegen een

gunstiger rente dan de marktrente.⁷ Deze steun moet voorts niet elders – zoals bij private financieringsinstellingen – kunnen worden verkregen en dient aan bepaalde onderneming(en) ten goede te komen, met andere woorden: de steun dient selectief te zijn. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de steun van Utrecht aan de lokale doch professionele voetbalvereniging onder de staatssteun valt. Immers, FC Utrecht is in dit verband te beschouwen als een onderneming. Hoewel de steun niet direct aan de club wordt gegeven, maar als gunstige lening aan een bouwbedrijf die het stadion koopt, komt de steun wel degelijk ten goede aan FC Utrecht. Door deze steun weet zij de vaste lasten van ‘bewoning’ behoorlijk te drukken; lasten die op andere voetbalclubs, of professionele sportverenigingen in het algemeen, wel drukken. Door deze kunstgreep is de kans groot dat FC Utrecht van de ondergang wordt gered. Het is derhalve niet vol te houden dat het voordeel voor de club slechts een positief nevenresultaat is, dit is juist het doel van de gemeente Utrecht. Deze steun komt ten laste van de gemeente en wordt enkel verleend aan deze voetbalclub en niet aan bijvoorbeeld aan *SV Kampong*, een Utrechtse hockeyvereniging. Deze steun is ten slotte bij sponsors of banken blijkbaar niet meer te verkrijgen.

De gemeente betoogt dat het geen steun, maar een prestatie en wederprestatie is. Daarvoor moet worden beoordeeld in hoeverre het verstrekken van de lening tegen een lage rente door de gemeente (met alle risico’s van dien) opweegt tegen de te maken afspraken met het bouwbedrijf. Daarnaast is ook het volgende van belang. De Europese Commissie heeft ruimte gecreëerd voor steun aan voetbalclubs, hetgeen de Commissie ook in een brief aan de Nederlandse regering op 11 juli 2002 heeft laten weten. Indien de steun valt te brengen onder ‘ondersteuning aan het nationale onderwijssysteem’ of kan worden beschouwd als ‘financiering voor infrastructuur’, zal de steun niet als staatssteun worden beschouwd.

De eerste uitzondering, die voortvloeide uit een Frans systeem – waarbij voetbaltrai-

ners op scholen lessen verzorgden – is in dit geval niet toepasbaar. De tweede uitzondering lijkt in dit geval een mogelijkheid te verschaffen. Hier dient echter aandacht te worden besteed aan verdere modaliteiten van deze exceptie. Financiering van infrastructurele werken vallen volgens de Commissie niet onder staatssteun, slechts als het stadion dienst doet als plaats van samenkomst voor publieke evenementen, waar verschillende soorten activiteiten plaatsvinden die aan de algemene bevolking ten goede komen. In dat geval, zo redeneert de Commissie, is het de typische taak van de overheid om hierin te voorzien.

CRITERIA

Op 21 mei 2003 – dus nog vóór de goedkeuring door de Utrechtse raad – heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken, dat is belast met de coördinatie van financiële steun door decentrale overheden aan bedrijven, een brief gezonden aan de gemeenten met een profvoetbalclub met de weergave van een gesprek dat een Nederlandse delegatie onlangs met de Europese Commissie voerde. Het onderhoud met de Commissie volgde op de genoemde brief van de Commissie van 11 juli 2002. De Commissie heeft in dit gesprek haar standpunt voornamelijk bevestigd en verduidelijkt. De brief van het ministerie van 21 mei voorziet echter tevens in een soort controlelijstje om te bepalen of de steun aan het stadion al dan niet onder het begrip staatssteun valt. In hoeverre de gemeente(raad) gebruik heeft gemaakt van dit lijstje bij de goedkeuring van het plan is onduidelijk. Het is niettemin nuttig de criteria na te lopen.

- Het stadion moet een multifunctioneel karakter bezitten. Het dient faciliteiten voor algemeen en publiek gebruik bezitten. Nu beschikt het stadion *de Galgenwaard* over enkele zalen voor diners en vergaderingen, maar het stadion is voornamelijk gericht op voetbal en op de voetbalclub FC Utrecht (getuige ook de website).⁸ Het Utrechts stadion voorziet echter niet in de behoefte van de algemene bevolking, hoe zichtbaar de fans van FC Utrecht ook zijn. De mogelijkheid van schoolsportwedstrijden vult dit hiaat

onvoldoende op. Als gezegd, moeten hierover dus nog afspraken worden gemaakt. De vraag, is wat voor soort afspraken het hier betreft en hoever deze gaan. Immers, gesteld kan worden dat niet alleen de voetbalclub niets zonder stadion is, maar dat ook het stadion weinig rendabel is zonder voetbalclub die er met grote regelmaat in speelt. Club en stadion zijn niet alleen juridisch, maar ook economisch stevig aan elkaar verbonden.⁹

- Aan iedere gebruiker – dus zowel aan FC Utrecht als aan de organisatie van bijvoorbeeld een popconcert, maar ook aan de scholen die sportwedstrijden organiseren – dient een gepaste vergoeding te worden gevraagd. FC Utrecht betaalt een min of meer marktconforme huur, maar wat ‘gepaste’ huur voor andere gebruikers is en in hoeverre die voor iedere gebruiker het zelfde is, is vooralsnog onduidelijk. Bij exploitatie van het stadion door een marktpartij, i.c. het bouwbedrijf, gelden de volgende bijkomende vereisten.
- De steun wordt enkel verleend als de marktpartij garandeert dat het stadion multifunctioneel zal worden gebruikt. Hierover dienen echter nog afspraken gemaakt te worden met het bouwbedrijf. De raad is nochtans in mei akkoord gegaan met het verlenen van de steun.
- De overheid mag niet meer dan een *minimaal noodzakelijke* bijdrage verschaffen. Zonder daar verder over uit te wijden, kunnen vraagtekens worden geplaatst bij een gunstige lening van 25 miljoen euro voor één voetbalclub.
- Ten slotte moet de bijdrage worden verleend aan een marktpartij verkozen door middel van een open non-discriminatoire procedure of dient een taxatierapport te worden overlegd waaruit blijkt dat deze 25 miljoen het noodzakelijke minimum vormt.

In de brief benadrukt het ministerie voorts het belang van een grondige toetsing aan deze criteria. Of de gemeenteraad alvorens akkoord te gaan met de maatregelen zich van het vereiste taxatierapport of dit controlelijstje in het algemeen bewust is geweest, is maar zeer de vraag.

Door de vele vragen omtrent de algemene functie van het stadion nu en in de toekomst, alsook het minimaal noodzakelijke bedrag van de steun, ontbreekt ook het fundament onder de redenering dat het slechts een prestatie en wederprestatie betreft. Hoewel de Commissie wel degelijk speelruimte geeft in geval van steun aan voetbalclubs – onder andere door gebruik van termen als ‘gepaste huur’ – is er een grens aan

*Als de gemeente Utrecht de maatregelen zou
aanpassen aan de eisen van de
Europese Commissie, zal FC Utrecht
waarschijnlijk niet worden gered*

het toelaatbare. Daarnaast geven zowel de Commissie als het ministerie aan dat zekerheid enkel kan worden gegarandeerd door individuele toetsing door de Commissie. Nu blijkt dat de lening waarschijnlijk niet onder de door de Commissie gestelde of in secundaire regelgeving voorziene uitzonderingen valt, wordt voor de toetsing van de toelaatbaarheid teruggevallen op het algemene art. 87 EG. Hierop zal later worden teruggekomen.

DE GARANTIE

De gemeente doet het voorkomen alsof de garantie dat de huur de komende 15 jaar zal worden betaald, een steuntje in de rug is voor FC Utrecht; die vervult immers de belangrijke maatschappelijke functie. Een dergelijke garantie is mijns inziens te

beschouwen als borgstelling en die wordt in principe niet aan de schuldenaar gegeven, maar aan de schuldeiser.¹⁰ Het is derhalve geen overeenkomst tussen de gemeente en FC Utrecht, maar tussen de gemeente en het bouwbedrijf. Het is dus wellicht mentale steun aan FC Utrecht, maar harde financiële steun aan het bouwbedrijf. Wat is in dit geval de tegenprestatie van het bouwbedrijf? Als het vervullen van een maatschappelijke functie op geld waardeerbaar is, is een dergelijke borgstelling dat zeker en het is maar de vraag in hoeverre private instellingen hier toe ook bereid zouden zijn geweest. Men kan slechts vermoeden dat deze garantstelling een eis van het bouwbedrijf was, om met de lening van de gemeente het stadion over te nemen. De gemeenteraad heeft het plan voorts als één geheel beoordeeld. Gesteld kan

duus worden dat het pakket maatregelen als één geheel dient te worden beschouwd. Indien sprake is van één pakket maatregelen, wordt de *de-minimis*-norm ruim overschreden en zou gezien bovengenoemde constatering aanmelding bij de Commissie verstandig zijn geweest.

NIET IN OVEREENSTEMMING

Nu de steun van de gemeente Utrecht aan de voetbalclub waarschijnlijk niet onder een van de uitzonderingen in secundaire wetgeving valt, noch binnen de aanwijzingen van de Europese Commissie voor toelaatbare steun, dient de aandacht weer op art. 87 EG-verdrag te worden gericht. In hoeverre is deze staatssteun nu volgens dit artikel toegestaan? Art. 87 lid 2 EG voorziet dus in drie uitzonderingen, waarbij de steun altijd toelaatbaar is; steun aan individuele verbruikers, steun in geval van natuurrampen en steun aan de voormalig Oost-Duitse gebieden. Het behoeft geen uitleg dat hiervan geen sprake is. Daarnaast noemt het Verdrag als gezegd in art. 87 lid 3 steunmaatregelen, die als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt *kunnen* worden beschouwd.

*Het reddingsplan Vitesse/Gelredome toont
aan dat gemeentelijke steun aan
voetbalclubs niet in strijd hoeft te zijn met
het Europese recht*

Hieronder vallen de gemelde steunmaatregelen ter bevordering van de economische ontwikkeling van achtergebleven gebieden, ter verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang of om een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat op te heffen en ter stimulering van bepaalde economische of regionale ontwikkeling. Van deze is er geen toepasselijk op de steun aan FC Utrecht.

Daarnaast bestaat de mogelijkheid om steun te verlenen ter bescherming van het cultureel erfgoed. De bescherming van FC Utrecht valt hier niet onder te brengen. Voor deze uitzondering geldt overigens de nog strengere eis dat de steun het gemeenschappelijk belang, het belang van een goed functionerende en dus onvervalste Europese markt van sporters, voetballers en wedstrijden niet schaadt.

De door de gemeente verleende steun zal derhalve moeilijk in overeenstemming te brengen zijn met de Europese mededingingsregels. Het staat echter ter discretie van de Europese Commissie om hier tegen al dan niet actie te ondernemen.¹¹

HET REDDINGSPLAN VITESSE/GELREDOME

De steun waartoe de gemeenteraad van Arnhem op 12 juni 2003 heeft besloten, heeft een iets andere structuur. Ten eerste zet de gemeente het kortlopende krediet aan Vitesse om in een langlopende lening en vult deze aan tot een bedrag van 5,4 miljoen euro. Ten tweede koopt de gemeente voor een som van 23,89 miljoen euro het stadion ('Gelredome') en de grond eromheen van de huidige eigenaar en uitbater, de NV Gelredome.¹² De gemeente wordt dus eigenaar en zal het stadion beurtelings verhuren aan Vitesse en aan de uitbater Gelredome, die er andere evenementen organiseert. De gemeente trekt hiervoor vreemd kapitaal aan. Op 1 oktober is de gemeenteraad van Arnhem akkoord gegaan met een aangepast plan, aangezien overeenstemming met de partijen op bepaalde punten uit het oorspronkelijke reddingsplan niet mogelijk bleek.¹³

De NV Gelredome ontving in het verleden als eigenaar van het stadion een huursom van 2,3 miljoen euro per jaar van Vitesse. Dit

De niet-aangemelde maatregelen van de gemeente Utrecht zijn als zij worden uitgevoerd verboden

is ongeveer het bedrag dat de gemeente als toekomstige eigenaar per jaar van de twee nieuwe huurders zal ontvangen, waarbij de verdeling als volgt luidt: Vitesse 1,5 miljoen euro en Gelredome 771.000 euro per jaar. Gelredome heeft echter al aangegeven dit bedrag niet te kunnen voldoen en heeft een korting bedongen van 500.000 euro per jaar gedurende de eerste drie jaar. Vanaf het seizoen 2006/2007 zal zij het volle pond betalen, waarin de korting, die nu in de vorm van een lening wordt verstrekt, is verdisconteerd. Het plan voorziet echter wel in een vangnetconstructie: als blijkt dat de huur om dringende redenen niet kan worden betaald, zal de huursom worden gereduceerd. In dat geval zal de huursom minimaal 75% van de omzet van Gelredome bedragen. Het is niet duidelijk in hoeverre de eerdere stelling van de gemeente stand zal houden dat de huurprijs niet minder zal bedragen dan de gemeentelijke financiële lasten van rente en aflossing van het door haar geleende kapitaal.

Voorts is in de koopsom van het stadion een bedrag van 4,6 miljoen euro verdisconteerd. Gelredome betaalt deze 4,6 miljoen onmiddellijk aan Vitesse als huursom voor bepaalde loges die Vitesse ter beschikking heeft tijdens de wedstrijden, nu zij bij gelegenheid het gehele stadion van de gemeente huurt. Vitesse betaalt deze 4,6 miljoen in de loop der jaren terug aan de gemeente via de jaarlijkse aflossing. Het voordeel voor Vitesse zit voornamelijk in de uitgebreide(re) lening van 5,4 miljoen, 4,6 liquide middelen uit 'verhuur van de loges' en de substantieel lagere huursom in de toekomst.¹⁴

De beide huurders en de verhuurder hebben – zo stelt de gemeente – 'heldere procedures' afgesproken voor de wijze waarop de data voor de huur voor evenementen door Gelredome en de data voor de huur voor voetbal door Vitesse op elkaar worden afgestemd, om een efficiënter gebruik te bewerkstelligen en verder verlies aan inkomsten

door deze onenigheid te voorkomen.

Teneinde het risico – het gaat ten slotte om 30 miljoen euro – in de mate van het mogelijke te beperken, zal de gemeente een zekere invloed en toezicht krijgen door zitting namens de gemeente in het bestuur van de Stichting Gelredome en door zitting in de Raad van Commissarissen van Vitesse.

Aan het eind van de looptijd van het krediet waarmee de gemeente het stadion koopt en van de leningen van 5,4 en 4,6 miljoen die de gemeente aan Vitesse verstrekt, zou de operatie – afgezien van risico – budgettair neutraal moeten zijn. Hier valt wel op te merken dat het stadion aan het eind van deze looptijd als eigendom op de balans van de gemeente staat.¹⁵

LENING EN KOOP

De vraag is nu in hoeverre deze door de gemeente aangenomen constructie strijd zal opleveren met de Europese staatssteunregels. Dat deze Europese regels gelden, is bij de bespreking van de Utrechtse steun reeds aan de orde gesteld. Dat deze steun boven *de-minimis-norm* uitkomt en aan het selectiviteitscriterium wordt voldaan, lijdt ook geen twijfel.

Ten eerste de lening: de gemeente Arnhem had aan de club al een lening van deze waarde toegezegd. De lening wordt nu 'uitgekeerd' en de looptijd wordt veranderd. Of hier sprake is van verboden steun hangt af van de beantwoording van de vraag in hoeverre deze wijziging een 'artificieel' karakter draagt. Met andere woorden: zou een private kredietinstelling op dezelfde manier de verstrekte lening hebben gewijzigd? Dit is niet geheel onwaarschijnlijk. Vitesse balanceert op de rand van de afgrond; bij faillissement was het reeds uitstaande bedrag verloren geweest. Voorts zijn de afbetalingsmodaliteiten van belang: hoe lang is langlopend en wat gebeurt er als de schuld niet conform de afspraken wordt terugbetaald? Als blijkt dat de gemeente in

het laatste geval niet optreedt, kan alsnog sprake blijken te zijn van een ontoelaatbare steun; immers hier geniet de club een kunstmatig voordeel boven andere clubs.

Ten tweede de koop van het stadion: dit is steun. Althans, zo is het bedoeld. De gemeente zelf geeft vier redenen voor dit reddingsplan: 1. het vertier voor de voetbalfans en bezoekers van andere activiteiten; 2. het effect voor het lokale economische klimaat als club en stadion in goeden doen in Arnhem blijven; 3. het positieve imago van de stad door club en stadion; en 4. bij niets doen zou een ongewenste situatie ontstaan, waarbij het stadion benut zou worden voor activiteiten die niet de goedkeuring van de gemeente kunnen wegdragen, of leegstand, verpaupering en derhalve openbare ordeproblemen. Steun is echter niet genoeg voor toepasselbaarheid van art. 87 EG. De Commissie heeft bijvoorbeeld tot op heden geen actie ondernomen in geval van wijziging van bestemmingsplannen door lokale overheden, waarbij hulp aan voetbalclubs voor ogen stond. Er moet een duidelijke financiële relatie ontstaan tussen de overheid en in dit geval de voetbalclub.

WEINIG MIS

De gemeente koopt het stadion en de grond eromheen en verhuurt deze op zo'n manier dat de gemeente er financieel niets aan bijdraagt. De vraag is dus of deze operatie door staatsmiddelen, in de zin van art. 87 EG, wordt bekostigd. De gemeente leent geld voor de koop van het stadion, dat wordt –

inclusief de rente – terugbetaald uit de huur-gelden. Enkel het risico dat de gemeente draagt en de betalingsfaciliteiten alsmede sancties op niet betalen van de huur, kunnen vraagtekens oproepen. De vraag is of het vermelde risico is te beschouwen als een op geld waardeerbare steun die elders niet is te verkrijgen. Ten eerste wordt het risico beperkt door de gemeentelijke invloed en het toezicht. Voorts wordt de gemeente eigenaar van het stadion. Dit beperkt het risico, immers zij bezit onroerend goed dat in geval van nood verkocht kan worden. Bij de 'korting' van 500.000 euro op de huur voor Gelredome kan wel de vraag worden gesteld in hoeverre officiële marktpartijen tot hetzelfde bereid waren geweest. De overige punten van aandacht zijn eerder al aan de orde gesteld.

Met het plan lijkt op het eerste gezicht dus weinig mis, slechts als bij niet-conforme uitvoering blijkt dat er toch sprake is van steun ten laste van de staat, zal de steun verboden blijken te zijn, aangezien deze niet is aangemeld bij de Commissie, doch wel is uitgevoerd. Het reddingsplan Vitesse/Gelredome toont aan dat steun van gemeentes aan voetbalclubs, niet (ernstig) in strijd hoeft te zijn met het Europese mededingingsrecht. Het is des te opmerkelijker dat op verschillende plaatsen in Nederland betrekkelijk lichtzinnig beslissingen worden genomen over de te verlenen steun.

SOMBERE UITZICHTEN

Staatssteun die niet is aangemeld bij de Europese Commissie, maar wel wordt verleend, is onrechtmatig.¹⁶ Zowel de Commissie als andere belanghebbenden kunnen stopzetting en zelfs terugvordering van de steun eisen. Dreigend faillissement van club (uitbater of bouwbedrijf) vormt daarbij geen obstakel.¹⁷ Daarnaast heeft de verantwoordelijke wethouder in Utrecht gesteld dat de regeling zal worden aangepast indien blijkt dat zij niet in overeenstemming is met het Europees recht. De niet-aangemelde maatregelen zijn – als zij worden uitgevoerd – verboden en kunnen niet in overeenstemming worden gebracht met het Europees recht. Als de gemeente zou besluiten ze alsnog aan te melden, voorafgaand aan de uitvoering, zal de gemeente moeten aantonen dat deze maatregelen wel degelijk binnen het controlelijstje van het ministerie vallen, of zal de gemeente de maatregelen moeten aanpassen aan de eisen van de Europese Commissie. Daarmee zal FC Utrecht echter waarschijnlijk niet worden gered.

Als blijkt dat de maatregelen van Arnhem door de uitvoering alsnog strijd opleveren met de Europese mededingingsregels, ziet het er somber uit voor Vitesse/Gelredome. Dan is alle hulp voor niets geweest.

Ten slotte: De vraag blijft of die hulp, los van de juridische bezwaren, in deze tijd van algehele financiële krapte sowieso wel wenselijk is. ●

NOTEN

- 1 A. de Vos, 'FC Voetbalclub - FC Gemeente: 216-o', *Binnenlands Bestuur* 2003(24), p.32-33. Zie voor een globaal overzicht van de staatssteun aan voetbalclubs in relatie tot de (Europese) regelgeving: M. Olfers, 'Overheidssteun aan betaaldvoetbalclubs, (On)geoorloofde staatssteun of 'legitieme ondersteuning publieke zaak?', *NJB* 2003, p.717-726.
- * De auteur wenst prof. Dr. A-M Van den Bossche en mr. J. Meulman te danken voor hun commentaar op eerdere versies van deze bijdrage.
- 2 De Raad heeft enkele verordeningen uitgevaardigd, die elk in een aparte groepsvrijstelling voorzien: 68/2001 (de-minimissteun), 69/2001 (opleidingssteun), 70/2001 (steun aan MKB).
- 3 Art. 88 lid 3 EG-verdrag en Vo. 659/1999, *Pb EG* 1999, L-83/1.

- 4 Art. 2 lid 2 van de Vo 68/2001, *Pb EG* 2001, L-10/30-32.
- 5 HvJ EG 23 april 1991, zaak C-41/90 (Höfner), *Jur.* 1991, p. I-1979.
- 6 HvJ EG 15 december 1995, zaak C-415/93, (Bosman), *Jur.* 1995, p. I-4921.
- 7 HvJ EG 24 oktober 1996, zaak C-329/93 (Bremer Vulkan), *Jur.* 1996, p. I-5151.
- 8 www.fc utrecht.nl. De website www.galgenwaard-utrecht.nl was tijdens het schrijven van deze bijdrage niet bereikbaar.
- 9 KPMG-Rapport: 'De gemeente als twaalfde man', maart 2003, p. 1 en 10-12.
- 10 Art. 7:850 e.v. BW.
- 11 De Commissie is echter onlangs een onderzoek gestart tegen de steunmaatregelen door de gemeente Alkmaar voor AZ, *NRC Handelsblad* 31 juli 2003, p. 9.

- 12 Deze NV Gelredome verkeert eveneens in financiële moeilijkheden.
- 13 Memo's van B&W Arnhem aan de Gemeenteraad van 23 en 26 september 2003.
- 14 Besluit van de Raad van de Gemeente Arnhem van 12 juni 2003, Reg. Nr. FD/JZ/2003/204.
- 15 Wat de gemeente er dan mee gaat doen (blijft het budgetneutraal – dekt de huur slechts de kosten –, zal de gemeente het stadion wellicht voor een symbolisch bedrag overdragen of verkopen aan een derde marktpartij?) is een heel andere vraag, die op dit moment voor het vraagstuk van de toelaatbare staatssteun (nog) niet van belang is.
- 16 Art. 88 lid 3 jo. art. 3 Vo 659/1999.
- 17 HvJ EG 15 januari 1986, zaak 52/84 (Commissie/België), *Jur.* 1986, p. 89.